

SUKULAISSIJOITUS LAPSEN NÄKÖKULMASTA

Kati Kallinen: *YTT, tutkija/sosiaalityöntekijä, Jyväskylän yliopisto, Perhetutkimuskeskus*

kati.p.kallinen@gmail.com

Janus vol. 25 (3) 2017, 208–223

Janus

Tiivistelmä

Artikkelissa selvitetään, minkälaisia merkityksiä sukulaisilleen sijoitetut lapset antavat kodilleen ja perhesuhteilleen. Aihetta ei ole tutkittu aikaisemmin Suomessa. Artikkelikiinnittyy lastensuojelun sijaishuollon, perhetutkimuksen sekä lapsuustutkimuksen aloille. Teoreettisen viitekehyksen muodostavat perhesuhteiden neuvoteltavuuden, pysyvyyden ja jatkuvuuden käsitteet. Artikkelin aineisto muodostuu yhteensä neljäntoista sukulaisilleen sijoitetun haastatteluaineistosta, verkostokartasta ja päiväkirjasta. Lapset olivat haastatteluhetkellä iältään 8–12-vuotiaita. Artikkelissa osoitetaan, että lasten näkökulmasta sukulaissijoitus sisältää merkittäviä etuja. Sukulaissijoituksen keskeisenä etuna on pysyvyyden ja jatkuvuuden tunne lasten elämässä. Lapsilla on myös ristiriitaisia näkemyksiä sukulaissijoituksen tarjoamasta pysyvyydestä ja jatkuvuudesta. Artikkelissa tuodaan esiin, että myös lasten näkökulma sukulaissijoituksesta on arvokas ja että tutkimustietoa aiheesta tarvitaan lisää.

JOHDANTO

Artikkelissa selvitetään, minkälaisia merkityksiä sukulaisilleen sijoitetut lapset antavat kodilleen ja perhesuhteilleen. Artikkelikiinnittyy lastensuojelun sijaishuollon, perhetutkimuksen sekä lapsuustutkimuksen aloille. Lastensuojelun lapsiasiakkaiden näkemysten huomioiminen on aiheena ajankohtainen ja siitä ei ole toistaiseksi juurikaan saatavilla tutkimustietoa Suomessa (Kataja ym. 2014; Hämäläinen 2012; Heino & Johnson 2010, 286; Pösö 2010; ks. myös Pölkki 2004, 299). Aihetta on tärkeää tutkia myös sen vuoksi, että suomalaista lastensuojelulakia uudistettiin vuonna 2008 ja sukulaissijoituksen merkitys korostui laissa (LsL 32§). Tänä päivänä sukulais- ja lähiverkoston kar-

toittaminen on keskeinen osa lapsen tilanteen selvittämistä lastensuojelussa, kun harkitaan lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle (ks. LsL 40§; LsL 49§). Tarkoituksena on edistää lapsen yhteyden säilymistä hänelle tärkeisiin ihmisiin, biologiseen sukuun sekä vahvistaa lapsen kokemusta pysyvyydestä ja jatkuvuudesta (Saastamoinen 2010, 106–107). Kansainvälisissä sijaishuollon tutkimuksissa myös sukulaisilleen sijoitetut perhehoitolapset ovat olleet tutkimuksen kohderymänä (ks. esim. Andersson 2005; Burgess ym. 2010; Fernandez 2007; Hedin 2014; Munro 2001) ja kiinnostus sijoitettujen lasten tutkimiseen on kasvanut viime vuosina (ks. esim. Holland & Crowley 2013, 58).

Tässä artikkelissa tiedon antajina ovat sijoitetut lapset, joiden ääntä ei juuri kuulla yhteiskunnassa. Tietoa lasten näkökulmasta, toiminnasta ja asenteista saa parhaiten juuri lapsilta itseltään, sillä vanhempien havainnot lasten elämästä voivat poiketa lasten havainnoista (ks. esim. Scott 2000, 102; Eder & Ferguson 2002, 181). Eri perheenjäsenten näkökulmat voivat tuottaa erilaisen kuvan perhe-elämästä (ks. esim. Smart 2002, 308–309; Mason & Tipper 2008, 441; Ritala-Koskinen 2003, 139). Lasten näkemyksiä kuulemalla on mahdollista kehittää lastensuojelun sijaishuoltoa. Heidän näkemyksillään on yhtäläinen oikeus tulla esiin aikuisten näkemysten rinnalla (ks. myös Sands ym. 2009, 41; Smart 2002, 309; Whiting 2000, 83). Artikkelissa tarkastellaan sukulaisilleen sijoitettujen lasten antamia merkityksiä kodilleen ja perhesuhteilleen. Kodin ja perhesuhteiden voi ajatella kietoutuvan yhteen. Koti on lapsille arkisten asioiden tapahtumaympäristö, joka on sidoksissa muistoihin, ihmissuhteisiin ja tapahtumiin (Hurtig & Laitinen 2000, 249; Smart 2007, 163). Artikkelissa keskeinen käsite on perhesuhteiden neuvoteltavuus. Perhesuhteiden neuvoteltavuus liittyy siihen, miten moninaisia perhesuhteita merkityksellistetään. Ajatus perhesuhteiden neuvoteltavuudesta on lähtöisin kriittisen perhetutkimuksen alalta, jossa pyritään avaamaan moniulotteista perhekäsitystä (Forsberg 2003, 7–9, 11). Neuvottelussa on kysymys siitä, miten perhehoitolapset aktiivisesti rakentavat perhesuhteitaan ja erilaisen toiminnan kautta tekevät perhesuhteitaan todeksi. Perhesuhteet eivät ole jotakin pysyvää ja annettua vaan lapset ovat aktiivisia toimijoita ja tärkeiden suhteidensa määrittelijöitä (Mason & Tipper 2008, 441; Smart

2011, 17). Sukulaisilleen sijoitettujen lasten elämässä huostaanotto ja sijoitus sijaiskotiin ovat aiheuttaneet muutoksia lasten kotiin ja perhesuhteisiin.

Artikkelin keskeisiä käsitteitä ovat myös pysyvyyden ja jatkuvuuden käsitteet, jotka ovat nousseet esiin aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa sukulaisille sijoitetuista lapsista.

Anderssonin (2009) mukaan sijoituksen pysyvyyttä käytetään usein tulosten mittarina. Sijoitusten epävakaus on nähty riskitekijänä. Yhdeksi hyväksi sijaishuollon kriteeriksi voidaan ajatellaan pysyvyyttä, joka saa lastensuojelun käytännöissä kuitenkin hyvin erilaisia tulkintoja. Voidaan esimerkiksi tavoitella ”pysyviä” ratkaisuja, kuten pienten lasten adoptio. Pysyvyys voi liittyä myös siihen, miten kauan lapset voivat tukeutua sijaisvanhempiinsa. Pysyvyys voi tarkoittaa niin lasta tukevien suhteiden jatkumista kuin lasta haavoittavien suhteiden jatkumista. Tavoitteena tulisikin olla yhtäläillä pysyvyyden tukeminen joissakin suhteissa ja pyrkimys katkoksiin toisissa suhteissa. (Eronen 2013, 20, 49.). Esimerkiksi Skotlannissa Cheryl Burgessin ym. (2010) tutkimuksessa tulivat esiin nuorten myönteiset kokemukset sukulaissijoituksesta kuten sukulaissijaiskodin tuttuus. Sukulaissijoitus tuottaa jatkuvuutta, koska lapset voivat elää ihmisten kanssa, jotka tuntevat lapsen perhehistorian (Burgess ym. 2010, 4, 8). Ruotsissa Lena Hedin (2014) on tutkinut perhehoitonoorten pysyvyyden, jatkuvuuden ja kuulumisen tunnetta sijaisperheessä. Tutkittavista osa oli sijoitettuina sukulaisperheisiin. Tutkimus osoittaa ”avoinen sijaisperhe” (open foster family) tärkeyttä. Avoin sijaisperhe on perhe,

joka antaa nuoren osallistua perheen rituaaleihin, pitää yhteyttä nuoren biologiseen perheeseen ja tekee yhteistyötä heidän kanssaan. Etenkin sukulaisilleen sijoitetut nuoret tunsivat kuuluvansa sukulaissijaisperheeseensä. (Hedin 2014, 172.)

Britanniassa Elaine Farmer kollegoineen (2013, 28, 31) on selvittänyt tutkimuksessaan epävirallisia sijoituksia sukulaisten luo. Tutkimus keskittyi niin ikään tutkimaan lasten ”kuulumisen tunnetta” perheeseen ja sitä, ketkä olivat tärkeitä lapsille. Suurin osa lapsista koki asumisen sukulaisten luona myönteisenä ja koki kuuluvansa perheeseen. Yhdysvalloissa Roberta G. Sands ja kumppanit (2009, 35, 38) ovat tutkineet isovanhemmilleen sijoitettujen lasten sijoitusten vahvuuksia sekä kestävyyttä. Lapset kokivat sukulaissijoituksen erittäin myönteisenä ja heillä oli mahdollisuus säilyttää yhteys biologisen perheensä jäseniin. Aikaisempi kansainvälinen tutkimus on tuonut esiin sukulaissijoituksen myönteisiä puolia ja on todennut sukulaissijoituksen keskeiseksi eduiksi pysyvyyden sekä jatkuvuuden lapsen elämässä (ks. myös Burke & Schmidt 2009, 139; Landsman & Boel-Studt 2010, 23; López ym. 2013; Sallnäs ym. 2004, 144, 146, 150; Thornburn 2007, 504).

AINEISTOT JA MENETELMÄT

Artikkelin aineisto koostuu kahdesta eri aikana kerätystä, yhteensä neljäntoista sukulaisilleen sijoitetun lapsen haastattelusta, verkostokartasta ja päiväkirjasta. Ensimmäinen viiden lapsen muodostama aineisto on kerätty vuonna 2008 (Hämäläinen 2012) ja toi-

nen aineisto on kerätty vuonna 2014. Lapsista kymmenen oli sijoitettuna biologisen vanhempansa sisaruksen perheeseen ja neljä isovanhemmilleen. Haastateltavista yhdeksän oli tyttöjä ja viisi poikia. Lapsista neljä oli sijoitettu sukulaissijaisperheisiinsä lasten ollessa vauvaikäisiä. Muut lapset oli sijoitettu perheisiin ikävuosien 2–8 välillä. Lapset olivat aineistonkeruunhetkellä iältään 8–12-vuotiaita.

Sosiaalityöntekijät ottivat yhteyttä mahdollisten haastateltavien lasten huoltajiin ja sijaisvanhempiin, jonka jälkeen tutkija sai sijaisperheiden yhteystiedot. Haastateltavien valinnassa keskeisenä kriteerinä oli, että lasten sijoitus oli kestänyt vähintään kaksi vuotta (ks. myös Helavirta 2012, 49; Munro 2001, 130) ja että heidän elämäntilanteensa oli vakaa. Aineistonkeruumenetelminä olivat teemahaastattelu, verkostokartta ja päiväkirja. Haastattelut toteutettiin lasten sijaiskodeissa heidän omissa huoneissaan. Haastatteluteemoina olivat käsitys kodista ja perheestä, tärkeät perhesuhteet, suhteet sijaisperheen ja biologisen perheen jäseniin, perheen tapahtumat ja tulevaisuus. Teemahaastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin sanatarkasti. Verkostokartan avulla selvitettiin lapsille merkittäviä perhesuhteita. Lapset laittoivat nimensä verkostokarttaa esittävän omenapuun runkoon ja kirjoittivat heille tärkeimpien ihmisten nimet omenoihin, jotka kiinnitettiin puuhun eri tasoille. Läheisimmät ihmiset sijoitettiin ensimmäiselle tasolle lapsen nimen yläpuolelle, toiseksi läheisimmät ihmiset toiselle tasolle ja niin edelleen. Lapset kiinnostuivat verkostokartan tekemisestä ja innostuivat pohtimaan itselleen tärkeitä perhesuhteita. Verkostokarttaa lasten

haastattelussa on hyödynnetty myös aikaisemmissa tutkimuksissa (ks. esim. Farmer ym. 2013, 29; Hedin 2014, 167; Mason & Tipper 2008).

Haastateltavat täyttivät päiväkirjaa yhden viikon ajan ja sijaisvanhemmat postittivat sen tutkijalle. Päiväkirja antoi tietoa lasten arjesta sijaisperheissä. Päiväkirjan päivittäin toistuvat kysymykset olivat: 1) kenen perheenjäsenen kanssa olet tänään viettänyt aikaa? Mitä teitte? 2) Keneen perheenjäsenen olet pitänyt tänään muuten yhteyttä? 3) Kerro hyvästä hetkestä, tapahtumasta, tilanteesta, jonkun perheenjäsenen kanssa? 4) Kerro huonosta hetkestä, tapahtumasta, tilanteesta jonkun perheenjäsenen kanssa, 5) mitä muuta haluaisit kertoa tästä päivästä?

Aineiston analyysimenetelmänä on käytetty laadullista sisällönanalyysia, jolla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä muodossa. Se on tekstianalyysia, jossa etsitään tekstin merkityksiä ja pyritään kuvaamaan dokumenttien sisältöä sanallisesti. (Tuomi & Sarajarvi 2002, 105–107; Titscher ym. 2007, 66.) Aineiston analyysin ensimmäisellä tasolla aineistosta ilmeni erilaisia teemoja kuten sukulaissijoituksen myönteiset puolet, ristiriidat ja biologisten perhesuhteiden ensisijaisuus. Toisella tasolla haettiin aineiston tuottaman tiedon kanssa yhteen sopivia teoreettisia lähtökohtia joita olivat pysyvyys, jatkuvuus sekä perhesuhteiden neuvoteltavuus. Kolmannella tasolla aineiston teemat yhdistettiin teoreettisten keskustelujen kanssa.

Tutkimuksen aihe ja kohderyhmä ovat molemmat erittäin sensitiivisiä. Tutkimusta tehdessä on pitänyt huomioida

useita eettisiä kysymyksiä kuten tutkimusluvan hankinta usealta eri taholta, lasta kunnioittava kohtaaminen ja tulosten eettinen raportointi (ks. myös Kallinen ym. 2015; Hämäläinen ym. 2014; Hämäläinen & Rautio 2013; Hämäläinen ym. 2011). Tutkijan työkokemus lastensuojelun sosiaalityöntekijän työstä edesauttoi sensitiivisen aiheen ja kohderyhmän kohtaamisessa.

Haastatteluissa painottui lasten ehdoilla eteneminen. Lasten vapaaehtoista osallistumista tutkimukseen korostettiin ja lapsilta kysyttiin vielä haastattelun alussa heidän halukkuuttaan osallistua haastatteluun ja annettiin mahdollisuus kieltäytyä osallistumisesta. Lapsille korostettiin, että ei ole oikeita tai vääriä vastauksia eikä kaikkiin kysymyksiin ole pakko vastata. Tutkija myös lopetti haastattelut aina myönteisiin teemoihin. Lapsilla oli myös mahdollisuus esittää tutkijalle kysymyksiä. Lasten sijaisvanhemmilla oli niin ikään mahdollisuus olla yhteydessä tutkijaan haastattelujen jälkeen, jos heille olisi ilmennyt jotain kysyttävää. Aineisto on anonymisoitu nimeämällä haastateltavat satunnaisesti valituilla nimillä. Muutkin tutkijat ovat suosineet haastateltaviensa nimeämistä (esim. Laitinen 2004, 92; Väyrynen 2007, 58). Haastattelusitaateista on poistettu murreilmaisut ja paikkojen nimiä tunnistettavuuden heikentämiseksi.

Aiheen ja kohderyhmän sensitiivisyys ovat vaikuttaneet aineistokeruumenetelmien valintaan.

Teemahaastattelu teki haastattelutilanteesta lapsen ehdoilla etenevän ja antoi tilaa lasten äänelle (ks. myös Hakovirta & Kallio 2014, 155). Lapset pitivät verkostokartan tekemisestä ja ymmärsivät

nopeasti sen merkityksen ja pystyivät antamaan sen välityksellä merkittävää tietoa perhesuhteistaan. On myös todettu, että visuaalinen ilmaisu voi rohkaista lapsia ilmaisemaan itseään vapaammin (Darbyshire ym. 2005, 422). Päiväkirjan haasteena ovat toki lasten kirjalliset taidot (Punch 2002, 335). Lapsista osa vastasi lyhyemmin ja kirjoitti runsaammin. Jotkut lapsista myös ilmaisivat, että he olivat pitäneet päiväkirjan täyttämisestä ja heitä harmitti, että se ei jatkunut pidempään. Visuaaliset ja lasta osallistavat menetelmät, kuten verkostokartta ja päiväkirja, antoivat haastateltavalle mahdollisuuden etäännyä vaikeista aiheista. Esimerkiksi verkostokartta toi esiin myös lasten myönteisiä kuvauksia heille merkittävistä perhesuhteista. Lisäksi tutkija kommentoi lasten verkostokarttoja myönteiseen sävyyn. (Ks. myös Kallinen ym. 2015.)

LAPSEN ANTAMAT MERKITYKSET KODILLE

Lapsen antamia merkityksiä kodille selvitettiin lasten haastatteluissa. Lapsia pyydettiin kertomaan niin entisestä kodistaan kuin sijaiskodistaan ja myös vertailemaan niitä keskenään. Aineisto osoittaa, että lapset antoivat sukulaissijaiskodille sekä myönteisiä että ristiriitaisia merkityksiä.

Myönteiset merkitykset

Sukulaisille sijoitetut lapset toivat esiin useita myönteisiä puolia (ks. myös Sands ym. 2009, 38), jotka osoittivat sukulaissijaiskodin mahdollistavan pysyvyyttä ja jatkuvuutta lasten elämässä. Sukulaissijaiskodin tuttuus toi pysyvyyttä ja jatkuvuutta lasten elämään. Lapset kokivat sijoituksen aiheuttaman elämän-

muutoksen helpoksi sukulaissijaiskodin tuttuuden vuoksi. Sukulaissijaiskodit sijaitsivat samalla paikkakunnalla kuin lasten entiset kodit. Lasten entisen elämän koti pysyi sukulaissijoituksissa lähempänä kuin tilanteissa, joissa lapsi sijoitetaan vieraaseen sijaiskotiin. Sukulaissijaiskoti tilana ja paikkana oli myös ennestään tuttu kaikille haastateltaville, (ks. myös Burgess ym. 2010, 4, 6, 8). Lapsille tuttu sukulaiskoti sisälsi valmiiksi heille tärkeitä muistoja, ihmissuhteita ja tapahtumia (ks. Smart 2007, 163). Esimerkiksi sukulaissijaiskotina toimiva mummo, tädin tai enon koti oli saattanut olla ikään kuin toinen koti lapsille jo ennen sijoitusta.

Kaikki haastateltavat, jotka oli sijoitettu varhaislapsuutensa aikana, olivat vierailleet tiiviisti tai olleet hoidossa sukulaissijaiskodissaan ennen huostaanottoaan ja sijoitustaan.

Haastattelija: Olitko käynyt tutustumassa aiemmin?

Venla 11v: Joo, kun tää on mun serkkula.

H: Olit aiemmin käynyt?

V: Joo mä olin aina yötä.

Lapset myös ymmärsivät, että sukulaissijointus ei ollut itsestäänselvyys vaan sijoitus olisi voinut tapahtua myös vieraaseen sijaisperheeseen. Lapset pohtivat, että heidän tilanteensa olisi voinut olla toisenlainen, jos he eivät olisi päässeet asumaan sukulaisilleen.

Haastattelija: No, mitäs sä aattelet, kun tää on sun täti ja nää on sun serkkuja, mitä sä aattelet, jos oiskin joutunu sel-laseen paikkaan, missä ei oo sukulaisia?
Kaapo 10v: Se ois vielä ollu vähän rannempi paikka.

...

Haastattelija: Miltä tuntuu, että pääsit asumaan mummon ja papan luo?

Maija 11v: Ehkä vähän kivalta, ettei joutunut mihinkään orpokotiin, ettei joutunut minnekään kauas.

Ajatus vieraaseen sijaiskotiin joutumisesta tuntui lapsista vaikealta asialta. Se olisi merkinnyt raskaampaa kokemusta, pelkoa lastensuojelulaitokseen tai pitkän matkan päähän joutumista entisestä kodista. Lasten näkemys valitusta sijoitusmuodosta oli kaikin puolin myönteinen verrattuna siihen, että lapsi olisi joutunut vieraaseen sijaisperheeseen. He ajattelivat päässeensä parhaaseen mahdolliseen sijoitusratkaisuun, toki ajatuksissa se, että omien vanhempien luona oleminen olisi paras ratkaisu, jos se olisi mahdollista.

Tää on kaikkein paras, paitsi jos äiti ja isä niinku. (Elias 8v.)

Haastateltavat eivät olleet kokeneet elämässään toistuvia sijoituksia, vaan he olivat olleet sijoitettuina samassa sijaisperheessä huostaanotostaan lähtien. Lasten kodille antama merkitys oli siten sukulaissijaiskodin luoma pysyvyyden sekä jatkuvuuden tunne.

Se oli ainut kerta kun mä sain muuttaa. (Elsa 8v.)

Lasten antamassa merkityksessä sukulaissijaiskodille nousi esiin turvallisuus. Lasten näkökulmasta sijaiskodissa oli rauhallisempaa ja vähemmän kaoottista kuin heidän entisessä kodissaan (ks. myös Burgess ym. 2010, 6; Sands ym. 2009, 38).

Haastattelija: No miten aattelisit tätä kotia ja entistä kotia, mikä niitten välinen ero on?

Sanni 10v: No tää on paljon parempi ku täällä ei tapella.

Sukulaissijaiskodissa ei ollut vastaavanlaisia riitoja aikuisten kesken kuin lasten entisessä kodissa. Turvallista oloa lisäsi myös se, että sukulaissijaiskodin aikuiset eivät käyttäneet pähteitä. Lasten mukaan tämä oli selkeä myönteinen muutos entiseen kotiin verrattuna.

No täällä ainakin on sillei niinku raittiita, ei oteta kaljaa. (Venla 11v.)

Turvallisuuteen liittyivät myös sijaiskodin säännöt. Lapset mainitsivat yhdeksi keskeiseksi eroksi entisen ja sijaiskodin välillä sääntöjen määrän. Entisessä kodissa lapset olivat esimerkiksi saaneet valvoa myöhempään, syödä enemmän karkkia eikä heidän ollut tarvinnut tehdä kotitöitä. Sijaiskodissa sääntöjen määrä oli lisääntynyt. Suurin osa lapsista koki muutoksen hyvänä asiana.

Haastattelija: Miks se on hyvä juttu?

Elias 8v: Että aikuiset huolehtii joskus lapsista.

Lapset antoivat sukulaissijaiskodille pysyvyyden, jatkuvuuden sekä niihin sisältyvän turvallisuuden merkityksen.

Ristiriitaiset merkitykset

Sukulaissijaiskotiin liitetystä myönteisistä merkityksistä huolimatta aineistossa ilmeni myös lasten antamia ristiriitaisia merkityksiä sukulaissijaiskodille. Lapsia oli ensinnäkin vaivannut epä-tietoisuus sijoitukseen siirryttäessä (ks. myös Hedin ym. 2011a, 625). Lapsilla

ei ollut välttämättä selkeää käsitystä sijoituksen varsinaisesta ajankohdasta. He olivat saattaneet saada tilanteesta erilaista tietoa eri tahoilta ja esimerkiksi loppullinen sijoituspäivä saattoi tulla yllätyksenä lapsille.

Mä muistan, että meille sanottiin, että me tullaan vaan yökylään, mut sit se oli-kin, jäikin vähän pitemmäks aikaa. Äiti ei pystynyt huolehtimaan ja meiat tuotiin tänne yökylään ja sitten se jäi sille. (Kaapo 10v.)

Sukulaiskoti oli tuttu paikka lapsille, mutta oli eri asia jäädä asumaan sukulaiskotiin pysyvästi ja yllättäen. Epätietoisuuteen kuuluivat myös ikävät sekä epäselvät näkemykset huostaanoton syystä. Ne herättivät lapsissa pohdiske-
lua. Yksi lapsista pohti, että hänen huostaanottonsa johtui siitä, ettei hänelle ollut tilaa biologisten vanhempien luona. Toinen taas pohti, että biologisten vanhempien oli täytyntä luopua lapsista oman työnsä ja raskaan elämäntilanteensa vuoksi.

No äitillä ja iskillä oli aikamoinen urakka kumminkin...niillä kumminkin sitten työt, sillai aika paljon. (Leena 11v.)

Kaksi lapsista niin ikään kertoi, ettei yksi vanhemmista voinut enää huolehtia heistä, koska toinen vanhempi oli lähtenyt perheestä. Epäselviä käsityksiä huostaanoton syystä voidaan pitää joko seurauksena puutteellisesta tiedosta tai osoituksena siitä, että aihe on sensitiivinen ja lapsi kertoo siitä valitsemallaan tavalla (ks. esim. Andersson 1999; Hämmäläinen 2012; Rautio 2004, 86; Valkonen 1995, 31).

Epätietoisuuden lisäksi sukulaissijoituksen alkuvaiheessa lapset kokivat myös vierauden tunnetta. Sukulaissijaikoti ei tuttuudestaan huolimatta ollut lasten entinen oma koti, joten se saattoi tuntua lapsista aluksi vieraalta tilalta ja paikalta. Lapset olivat joutuneet muuttamaan pysyvästi uuteen kotiin ja tilanne vaati sopeutumista.

Haastattelija: Millasta oli muuttaa?

Ilari 11v: Aluks tuntu oudolta olla vieraassa paikassa.

...

...I: Kyllä mä muistan sen silloin kun jouduin pakkaa kaikki tavarat.

H: Lelut?

I: Tai en mä niitä oikeestaan pakannu.

H: Kukas?

I: Meiän äiti.

...H: Kenen kanssa tulit?

I: Äitin.

H: Olitko käynny paljon aiemmin?

I: Joo, asuin ennen tuossa.

...H: Miltä tuntu silloin kun tulit tänne?

I: No emmä tiää, no aluks oli vähän semmosta, ei oikein sitten tehny mitään, oli aika outoo muuttaa.

...

Miia 9v: ...kun mä olin sillei, että tää ei oo mun koti.

Haastattelija: Niin aluks olit sillei? Miten se sitten muuttui?

Miia 9v: No ajallaan sitten.

H: niin se kestää jonki aikaa ku tulee uuteen paikkaan, ootteko puhunu (sisaruksen nimi) kanssa siitä?

L: Ei, mut nyt me ollaan puhuttu, että kiva olla täällä.

Haastateltavista myös esimerkiksi Anni toi esiin kokemuksiaan sijoituksen alkuvaiheessa.

Haastattelija: Miltä tuntu kun olit ollu vähän aikaa?

Anni 9v: Silloin ei ollu kivaa, olla paljon pihalla, kun en tuntenu ketään, silloin oli tyhmä olla pihalla.

Anni oli kuitenkin löytänyt ystäviä ajan kuluessa. Sukulaissijaikodin varsinaiseksi kodiksi omaksuminen vei aikaa aineiston lapsilla (ks. myös Granfelt 2001, 107). Kodin tuntu sijaikodissa oli haastateltaville tietyn aikaa epävarma ja koti oli hieman vajaa koti (ks. Vilkkio 2000, 226–227). Sukulaissijaikoti oli ymmärrettävästi uusi tila ja paikka ja monella tapaa erilainen kuin entinen koti.

Osa aineiston lapsista oli joutunut lisäksi vaihtamaan koulua, vaikka he saattoivat asua edelleen samalla paikkakunnalla kuin ennen sijoitusta. Koulun vaihtaminen oli aiheuttanut vierauden ja jännityksen tunnetta lapsille (ks. myös Hedin ym. 2011b, 44, 620).

Haastattelija: Miltä tuntu vaihtaa koulua?

Venla 11v: No vähän aluks jännitti, siellä oli ne kaks, jotka täällä asuu, niin niitten kanssa tutustuin.

Myös myönteinen sukulaissijaikodille annettu turvallisuuden merkitys sisälsi vierautta ja ristiriitaisuutta, sillä se ei ollut välttämättä ennestään tuttua lapsille. Turvallisuus saattoi olla uusi asia lasten arjessa ja siihen oli vaikea sopeutua (ks. myös Burgess ym. 2010, 5; Sands ym. 2009, 36). Aineiston lapsista erityisesti yhdellä oli ollut vaikeuksia sopeutua sijaikodin sääntöihin.

Huolimatta useista myönteisistä sukulaissijaikodille annetuista merkityksistä

lapset kertoivat olevansa epävarmoja tulevaisuudestaan, mikä vähensi pysyvyyden ja jatkuvuuden tunnetta heidän elämässään. Lapset eivät olleet varmoja, missä kodissa he asuisivat tulevaisuudessa. He pohtivat erilaisia asumisvaihtoehtoja ja niiden edellytyksiä ja heillä oli erilaisia toiveita tulevaisuutensa suhteen.

Haastattelija: Mikäs se vaihtoehto ois jos et asuis täällä?

Kaapo 10v: No sit mä ehkä asuisin isin luona tai äitin luona, että en sitten tiä.

...

Emmä tiä, on se joskus ihan kiva, joskus tuntuu, että haluais olla äitin ja isin luona. (Maija 11v.)

Suurella osalla haastateltavista oli selkeä toive siitä, että he eivät enää tulevaisuudessa asuisi sukulaissijaikodissa.

Et mä oisin siellä äitin luona tai isin luona, että mä joskus vielä pääsisin sinne. (Kaapo 10v.)

Mä toivoisin, että mä asuisin mun äitin ja isän luona, mutta me asutaan kummiski täällä. (Leena 11v.)

Muuttaisin äitin ja isän luo. (Anni 8v.)
Etä äiti ois elossa, ja isä ois raitis ja me voitais asua siellä kotona. (Venla 11v.)

Etä pääsisin (äidin) luo ja se huolehtis meistä. (Elias 8v.)

Lasten toivomukset tulevaisuudesta osoittavat, että he haaveilivat muutoksesta (ks. myös Burgess 2010, 5; Farmer ym. 2013, 28). Muutos tarkoitti lasten mielessä paluuta heidän entiseen elämäänsä ennen huostaanottoa. Tulevaisuuden toive saattoi olla osalle aineiston lapsista selkeä, mutta osa heistä myös kertoi ettei toive ollut realistinen.

Haastattelija: Mitä sä luulet, mikä on esteenä, että et voi asua siellä (tulevaisuudessa)?

Elias 8v: Se (äiti) ei huolehdi meistä tarpeeksi.

Vaikka lapset saattoivat ymmärtää toiveen olevan epärealistinen (ks. myös Koisti-Auer 2008, 111), ei se poistanut tilanteen surullisuutta ja haikeutta. Haave muutoksesta, siitä, että asiat olisivat voineet olla täysin toisin ja että lapset olisivat voineet palata entiseen, varjosti lasten muutoin myönteisiä sukulaissijaiskodille antamia merkityksiä. Haave muutoksesta rikkoi ajatusta sukulaissijoituksen pysyvyydestä ja jatkuvuudesta.

LAPSEN ANTAMAT MERKITYKSET PERHESUHTEILLE

Lapsen antamia merkityksiä perhesuhteilleen selvitettiin haastattelun ja verkostokartan avulla ja ne tulivat esiin myös heidän päiväkirjoissaan. Sukulaissijaiskodilla lapsella perhesuhteet eivät jakaudu puhtaasti biologiseen ja ei-biologiseen, koska lapsi on sijoitettu biologisten sukulaisten luokse. Aineisto osoittaa, että lapset neuvottelivat perhesuhteitaan pääasiassa ensisijainen, läheinen ja tärkeä –ulottuvuuksilla.

Suhteet biologisiin perheenjäseniin

Lapset neuvottelivat ensisijaisiksi perhesuhteikseen suhteet biologisiin vanhempiinsa, etenkin äiteihinsä ja sisaruksiinsa. Biologisten perheenjäsenten ensisijaisuus tuli esiin haastatteluissa, verkostokartoissa ja päiväkirjoissa. Haastateltavista yksitoista laittoi biologiset vanhemmat verkostokartassaan

ensimmäiselle riville. Kaksi lapsista laittoi heidät toiselle riville ja kaksi ei laittanut biologisia vanhempia verkostokarttaansa.

Haastattelija: Laitettais sulle tärkeimmät ihmiset sulle, kuka ois sulle yks tärkein ihminen?

Lapsi: Ehkä oma oikee äiti.

H: Sanot sä sitä äidiksi?

L: Ehkä (äidin nimi)-äidiksi, kun sen nimi on (nimi).

H: Kuinkas usein sä näät sitä?

L: Joka kuukaus kaks kertaa.

H: Näätteks te missä?

L: Täällä.

H: Tulisko siihen samalle tasolle joku toinen?

L: Ei.

Biologisten vanhempien merkittävyys ilmeni myös keskusteltaessa elämän parhaista hetkistä.

Haastattelija: Mikä on parasta sun elämässä?

Miisa 11v: Että saa mennä kattoo äitiä ja isää.

...

Se kun äiti kävi. (lapsi 10v. parhaista hetkestään päiväkirjaviikon aikana)

Osa lapsista mainitsi myös päiväkirjassaan mukavaksi tapahtumaksi arjessaan sen, että biologinen äiti oli käynyt tapaamassa lasta tai pitänyt yhteyttä lapseen.

Äitiin, ollaan viestitelty ja kysely kuulumisia. (lapsi 11v. päiväkirjassaan kolmena eri päivänä)

Olen soittanut äidille. (lapsi 9v. päiväkirjassaan kahtena eri päivänä)

Aikaisemmissa tutkimuksissa on tullut ilmi, että etenkin hyvin nuorella iällä sijoitetut lapset kantavat mukanaan biologisen perheen vahvaa läsnäoloa tunnemaailmassaan (Holland & Crowley 2013, 62). Ylipäätään biologisten vanhempien tärkeys perhehoitolapsille ja mahdollisuus pitää yhteyttä heihin on tullut esiin aikaisemmissa tutkimuksissa (Sands ym. 2009, 35; Hedin ym. 2011a, 625). Aineiston lapsilla oli runsaasti yhteydenpitoa biologisiin vanhempiinsa, etenkin äiteihinsä. Osa heistä toivoi yhteydenpitoa silti lisää (ks. myös Munro 2001, 132). Voidaan ajatella, että kenties sukulaisille sijoittaminen ylläpiti lasten ensisijaista suhdetta biologiseen perheeseen, mikä ilmentää pysyvyyttä ja jatkuvuutta lasten perhesuhteissa.

Vain neljällä aineiston lapsella molemmat biologiset vanhemmat olivat selkeästi mukana lasten elämässä. Kahdella lapsista isä ei ollut lainkaan tekemisissä heidän kanssaan ja he eivät esimerkiksi muistaneet edes isänsä nimeä. Muut lapsista näkivät isäänsä todella harvoin eikä isä pitänyt heihin säännöllisesti yhteyttä. Haastateltavilla oli siten niin sanottuja kadonneita biologisia isiä, mutta myös isiä, jotka olivat mukana lasten elämässä. Esimerkiksi Saarikallio-Torpin ym. (2010, 259; ks. myös Mason & Tipper 2008, 442) tutkimuksen mukaan ”kadonneet isät” näyttävät kuuluvan olennaisesti sijoitettujen lasten elämään. Ainoastaan yhdellä aineiston lapsella toinen biologinen vanhempi oli kuollut (vrt. Franzén & Vinnerljung 2006, 259). Sukulaissijoitus ei tässä aineistossa vaikuttanut lasten isäsuhteiden pysyvyyteen tai jatkuvuuteen.

Aikaisempien tutkimusten mukaan sukulaissijoituksen on ajateltu mahdol-

listavan niin biologisten vanhempien kuin sisaruussuhteiden säilymisen paremmin kuin vierassijoitus (López ym. 2013; Valkonen 1995; Kosonen 2001; Viittala 2001). Esimerkiksi Hedinin (2014, 171) tutkimuksissa tuli ilmi sukulaissijoitusten erityisyys: biologiset vanhemmat ja sisarukset vierailivat useammin lasten luona. Aineistossa tädin tai enon perheisiinsä sijoitettujen lasten tilanteessa mummola muodostui koontumispaikaksi, jossa lapset saattoivat tavata biologista vanhempansa tai muualla asuvia biologisia sisaruksiaan. Sukulaissijoitus mahdollisti mummolan koko perheen yhteiseksi tapaamispaikaksi, mikä edisti jälleen perhesuhteiden pysyvyyttä ja jatkuvuutta lasten elämässä.

Haastateltavista kahdeksan lasta asui samassa sukulaissijaisperheessä kaikkien biologisten sisarustensa kanssa. Viidellä lapsista oli yksi tai useampi sisarus samassa perheessä, mutta sisaruksia myös eri perheessä. Yhdellä haastateltavista ei ollut lainkaan biologisia sisaruksia (ks. Koisti-Auer 2008, 45, 86). Aineiston haastateltavat, jotka olivat päässeet samaan perheeseen sisarustensa kanssa, pitivät mahdollista eroa sisaruksesta erittäin kielteisenä asiana.

Haastattelija: Miltäs se tuntuis, jos ette ois päässy samaan?

Maija 11v: No surulliselta.

Lasten oli vaikea ymmärtää, että omasta sisaruksesta voisi joutua eroon. Haastateltava Kalevi pyöritteli päätään ja pohti asiaa toteamalla lyhyesti: ”Ei.”. Sisarusten pääseminen samaan sijaisperheeseen vahvisti pysyvyyttä ja jatkuvuutta lasten perhesuhteissa. Haastateltavat kertoivat mukavista yhdessä tekemisistä

sisarustensa kanssa. Lapsille oli erityisen merkittävää, että sisarus asui samassa kodissa ja jakoi saman kokemuksen. Biologisten sisarusten merkittävyys perhehoitolapsille on todettu myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Holland & Crowley 2013, 62; Pösö 2004, 79; Rautio 2004, 77; Viittala 2001).

Myös lapset, joilla oli kokemusta sisaruksesta eroon joutumisesta, kertoivat näkemyksistään asiasta.

Haastattelija: Asutte vähän eri paikoissa, miltä tuntuu?

Olavi 10v: Välillä vähän harmittavalta, mutta on se sitten kiva, kun mennään mummolaan niin saattaa olla kummatkin siellä.

Lapset saattoivat ajatella, että sisaruksella oli hyvät oltavat toisessa perheessä ja suhtautua tilanteeseen sen vuoksi risti-riittäisesti.

Haastattelija: Oisko se mukavampi asua samassa perheessä?

Olavi 10v: No emmä tiä, Markollakin tuntuu siellä olevan aika kivaa.

Suhteet sukulaissijaisperheen jäseniin

Biologisten vanhempien ja sisarusten ensisijaisuudesta huolimatta sukulaissijaisperheen jäsenet olivat lapsille läheisiä ja tärkeitä. Ainoastaan yksi lapsi ei merkinnyt sijaisvanhempiaan lainkaan verkostokarttaansa. Isovanhemmille sijoitettujen lasten näkemykset eivät tässä aineistossa eronneet tätinsä tai enonsa perheisiin sijoitettujen lasten näkemyksistä (ks. myös Valkonen 1995, 80; ks. myös Sands ym. 2009, 35, 38) Sukulaissijaiskodin vanhemmat olivat haastateltaville tuttuja aikuisia, joita oli lasten

mukaan luontevampaa lähestyä kuin vieraita sijaisvanhempia.

Haastattelija: Tunnetko muita? (sijoitettuja lapsia)

Miia 9v: Anni ja Henna.

H: Niin, niillä sama juttu?

M: Mut eihän ne koskaan menny sukulaisille.

H: Niin, jotkut menee vieraisiin perheisiin, miltä susta ois tuntunu, jos et ois tullu sukulaisille?

M: No en mä ainakaan uskaltais puhua niille samalla lailla ku näille.

Sukulaissijaisvanhemmat olivat olleet mukana lasten elämässä jo ennen huostaanottoa ja sijoitusta. He olivat siten osa lasten elämänhistoriaa, mikä edesauttoi pysyvyyden ja jatkuvuuden rakentumisesta lasten elämässä.

Oli erityistä, että aineiston lapset eivät neuvotelleet suhteitaan sukulaissijaisvanhempiin ensisijaisiksi perhesuhteiksi itselleen. Ne eivät ohittaneet tärkeydessään suhteita biologisiin vanhempiin tai sisaruksiin. Kaikki haastateltavat määrittelivät kuitenkin suhteet sukulaissijaisperheen jäseniin aina läheisiksi ja tärkeiksi, eivät koskaan etäisiksi. Haastateltavat kuvailivat sijaisäitejään ja suhdettaan heihin hyvin myönteisesti. Sukulaissijaisäidit olivat lasten näkemysten mukaan esimerkiksi hyviä huolehtijoita (ks. myös Sands ym. 2009, 35).

Se on sillei huolehtivainen, että ei saa mennä ilman kypärää polkupyörällä, sit se huolehtii meistä sillei hyvin. (Miia 9v.)

Lapset puhuivat sijaisistään vähemmän kuin sijaisäideistä, mutta haastateltavissa, verkostokartoissa ja päiväkirjoissa

tuli ilmi, että myös sijaisisät olivat mukana lasten elämässä. Lapset kertoivat sijaisisistään myönteiseen sävyyn.

Sekin on ihan kiva, ainakin se osaa hauskuttaa, se osaa kaikkia temppuja. (Venla 11v.)

Lapsilla oli läheisiä ja tärkeitä suhteita sijaisperheen muihin lapsiin. On kiinnostavaa, kuinka aineiston lapset määrittivät suhteitaan sijaisperheen muihin lapsiin hyvinkin sujuvasti sisarusuhteiksi, kun sijaisvanhemman nimittäminen vanhemmaksi ei ollut yhtä luontevaa (ks. myös Mason & Tipper 2008, 451–452).

Perhesuhteiden pysyvyyden ja jatkuvuuden merkitystä vahvistivat lasten myönteinen näkemys koko sijaisperheestä ja perheen käytännöistä. Lasten näkemyksen mukaan sijaisperheessä erityisen miellyttävää oli perheen yhdessä tekeminen. Kaikki haastateltavat kertoivat mukavasta perheen yhdessä tekemisestä sijaiskodeissaan (ks. myös Sands ym. 2009, 35). Lapset kokivat tärkeänä asiana leikit sijaisperheen muiden lasten kanssa. He kertoivat mukavista tapahtumista arjessa myös päiväkirjoissaan. Hedin (2014, 625) on tuonut esiin, että yhdessä tekeminen on sijaisperheen vuorovaikutuksen kannalta tärkeää. Artikkelin aineistossa on havaittavissa jo aiemmin mainittu ”avoin sijaisperhe” (ks. emt., 173). Lasten perhesuhteille antamien merkitysten mukaan he kuuluivat sijaisperheeseensä ja saivat osallistua sijaisperheen rituaaleihin. He osallistuivat myös sukulaisperheen tekemiin matkoihin (ks. myös Hedin ym. 2011a, 626). Perheeseen kuulumisen tunne vahvasti koke-

musta perhesuhteiden pysyvyydestä ja jatkuvuudesta.

SUKULAISSIIJOITUS LAPSEN NÄKÖKULMASTA

Olen selvittänyt tässä artikkelissa minikälaisia merkityksiä sukulaisilleen sijoitetut lapset antavat kodilleen ja perhesuhteilleen. Lapset antoivat useita myönteisiä merkityksiä sukulaissijaiskodille, mikä osoittaa sukulaissijoituksen olevan monella tavalla toimiva sijoitusmuoto. Sukulaisilleen sijoitetut lapset kokevat huostaanoton ja sijoituksen tuottaman suuren elämänmuutoksen vaikeana kuten kaikki huostaanotetut ja sijoitetut lapset, mutta sijoitus sukulaiskotiin sisältää merkittäviä etuja lapsen näkökulmasta. Sukulaissijoitus on ennen kaikkea lisännyt monenlaista pysyvyyttä ja jatkuvuutta lasten elämässä. Sukulaissijaiskodin myönteisiä puolia lasten näkemysten mukaan olivat kodin tuttuus ja turvallisuus. Lapset olivat päässeet asumaan heille ennestään tuttuun tilaan ja paikkaan. Heidän kotipaikkakuntansa ja koulunsa olivat usein pysyneet samana. Lapset katsoivat olevansa etuoikeutetussa asemassa, koska he olivat päässeet asumaan sukulaissijaiskotiin. Sukulaissijoitus kietoi yhteen lasten muistot entisestä kodista ennestään tutun sukulaissijaiskodin kanssa. He olivat kokeneet myönteisiä muutoksia elämässään kuten turvallisuuden tunteen lisääntyminen kodissa. On erittäin merkittävä tulos, että kukaan haastateltavista ei kokenut turvattomuuden tunnetta sijaiskodissaan. Onkin todettu, että Suomessa suurin osa lapsista tulee sijaishuollon aikana hoivatuiksi sekä kohdelluiksi hyvin (Eronen 2013, 60).

Sukulaissijaiskodille annettujen pysyvyyden ja jatkuvuuden merkitysten kääntöpuolena olivat lasten näkökulmasta epätietoisuus, vieraus ja epävarmuus omasta tulevaisuudesta. Lapset haaveilivat muutoksesta, joka tarkoittaisi paluuta entiseen kotiin, biologisen perheen luokse. Sukulaissijoitus ei siten taannut lapsille varmuutta pysyvyydestä ja jatkuvuudesta, vaan lastensuojelullaisissa mainittu perheen jälleenyhdistäminen (LsL 30§) oli lasten mielissä vahvana mahdollisuutena.

Aineiston lasten heidän perhesuhteilleen antamissa merkityksissä korostui niin ikään perhesuhteiden pysyvyys ja jatkuvuus. Lapsille ennestään tutut, tärkeät ja läheiset perhesuhteet jatkuivat. Lasten yhteys omaan perhe- ja elämänselviönsä oli säilynyt sukulaissijoituksissa (ks. Smart 2007, 163). Haastateltavat määrittivät perhesuhteitaan sukulaissijaisperheenjäseniin läheisiksi ja tärkeiksi perhesuhteiksi. He kuvailivat molempia sijaisvanhempiaan myönteiseen sävyyn. Sijaisperheen muita lapsia kutsuttiin helposti sisaruksiksi, mutta sijaisvanhempia harvoin vanhemmiksi. Sukulaissijaisperhe näyttäytyy aineiston valossa niin sanottuna avoimena sijaisperheenä (ks. Hedin 2014, 173), koska lapset kokivat kuuluvansa sukulaissijaisperheeseen täysivaltaisina perheenjäseninä.

Lapset antoivat biologisen perheenjäsenille ensisijaisen merkityksen. Etenkin biologisten äitien ja sisarusten ensisijainen merkitys lapsille korostui aineistossa. Lasten biologiset isät olivat saattaneet kadota lasten elämästä (ks. myös Hämäläinen 2012). Biologisten sisarusuhteiden pysyvyys oli pääosin onnistunut aineiston lapsilla. Ainoas-

taan yhdellä haastateltavalla oli tilanne, ettei kukaan sisaruksista asunut hänen kanssaan samassa sijaisperheessä. Lasten perhesuhteisiin vaikuttaa myös se, kuinka niille annetaan mahdollisuus toteuttaa ja kasvaa. Sijaisperheen toimintatavat yhteydenpidon suhteen vaikuttavat ymmärrettävästi lasten tilanteisiin (ks. Mason & Tipper 2008, 451–452, 454, 456).

Artikkelin aineistossa on ymmärrettävästi kysymys tiettyjen sukulaisilleen sijoitettujen lasten antamista merkityksistä kodilleen ja perhesuhteilleen tiettyinä aikoina. Nämä merkitykset voivat muuttua vuosien saatossa (ks. esim. Hedin 2014, 167; Mason & Tipper 2008, 450; Ritala-Koskinen 2003, 130–131). Perhesuhteiden tutkimisen haasteena on juuri se, kuinka saada ote perhesuhteiden kehityksestä, koska lasten tarpeet ja käsitykset perhesuhteista muuttuvat ajan kuluessa ja myös perhekonteksti muuttuu sekä biologisissa perheissä että sijaisperheissä (Andersson 2005, 53). Tässä artikkelissa tehty analyysi on kuvaus sukulaisille sijoitettujen lasten antamista merkityksistä kodilleen ja perhesuhteilleen tiettyinä aikoina. Tämä ei kuitenkaan vähennä tutkimuksen arvoa, vaan omalta osaltaan lisää tietoa ilmiöistä ja luo ymmärrystä näiden lasten elämästä (ks. Väyrynen 2007, 67).

Artikkelissa on keskusteltu lapsen näkökulmasta sukulaissijoituksessa sekä lasten antamista merkityksistä kodilleen ja perhesuhteilleen. Erosen (2013) ajatuksiin rinnastaen artikkelin aineiston lapsilla on elämässään pysyvyyttä ja jatkuvuutta, mutta toisaalta he haaveilevat muutoksesta kodin ja perhesuhteiden suhteen. Kaiken kaikkiaan lapsen näkökulmasta sukulaissijoitus vaikuttaa

monella tapaa toimivalta ratkaisulta. Artikkelissa hyödynnetty tutkimusaineisto on pieni ja tuloksia ei voi toki sellaisenaan yleistää koskemaan kaikkia suomalaisia sukulaisilleen sijoitettuja lapsia. Tutkimus osoittaa kuitenkin tiettyjen teemojen, kuten lasten pysyvyyden ja jatkuvuuden tunteen kodin ja perhesuhteiden osalta, nousevan kansainvälisten tutkimusten tavoin esiin myös tässä aineistossa. Artikkelissa tilannetta on tarkasteltu ainoastaan lasten näkökulmasta. Aikuisten näkökulmasta tutkittuna sukulaissijoituksissa on nähty olevan myös uhkatekijöitä, kuten se, että sukulaissijaisvanhempien voi olla vaikea rajoittaa biologisten vanhempien vierailuja niiden ollessa haitallisia lapsille. Heidän voi myös olla vaikea estää vanhempien aiheuttamia ikäviä tilanteita lapsille. Isovanhempien toimissa sijaisvanhempina ongelmana on ajateltu olevan isovanhempien ikä ja terveys (ks. esim. Terling-Watt 2001, 119, 122).

Artikkelissa on haluttu tuoda esiin, että sukulaisilleen sijoitettuja lapsia on mahdollista tutkia haastattelemalla, verkostokarttoja ja päiväkirjoja hyödyntämällä, ja että lapset kykenevät tuottamaan arvokasta tietoa lastensuojelun sijaishuollon kehittämisen kannalta. Tutkimusaiheen ja kohderyhmän arkaluontoisuus ovat kuitenkin tärkeitä huomioonotettavia tekijöitä. Valitut aineistonkeruumenetelmät soveltuvat lasten tutkimiseen, koska ne antavat mahdollisuuden edetä lasten ehdoilla ja niiden avulla voidaan tavoittaa lasten näkökulmaa. Artikkelin aineisto osoittaa, että on tärkeää selvittää sukulaisilleen sijoitettujen lasten antamia merkityksiä kodilleen ja perhesuhteilleen, ja että tutkimustietoa tarvitaan yhä lisää.

KIRJALLISUUS

- Andersson, Gunvor (2009) Foster children: a longitudinal study of placements and family relationships. *International Journal of Social Welfare* 18 (1), 13–26.
- Andersson, Gunvor (2005) Family relations, adjustment and well-being in a longitudinal study of children in care. *Child and Family Social Work* 10 (1), 43–56.
- Andersson, Gunvor (1999) Children in permanent foster care in Sweden. *Child and Family Social Work* 4 (3), 175–185.
- Burgess, Cheryl & Rossvoll, Froya & Wallace, Bruce & Daniel, Brigid (2010) "It's just like another home, just another family, so it's nae different". Children's voices in kinship care: A research study about the experience of children in kinship care in Scotland. *Child and Family Social Work* 15 (3), 1–10.
- Burke, Susan & Schmidt, Glen G. (2009) Kinship care in Northern British Columbia. *Child Welfare* 88 (6), 127–142.
- Darbyshire, Philip, MacDougall, Colin & Schiller, Wendy (2005) Multiple methods in qualitative research with children: More insight or just more? *Qualitative Research* 5 (4), 417–436.
- Eder, Donna & Fingerson, Laura (2002) Interviewing children and adolescents. Teoksessa Jaber F. Gubrium & James A. Holstein (toim.) *Handbook of interview research*. Thousand Oaks, London & New Delhi: Sage, 181–201.
- Eronen, Tuija (2013) Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalista poluista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 4/2013, Helsinki: THL.
- Farmer, Elaine & Selwyn, Julie & Meakings, Sarah (2013) "Other children say you're not normal because you don't live with your parents". Children's views of living with informal kinship carers: social networks, stigma and attachment to carers. *Child and Family Social Work* 18 (1), 25–34.
- Fernandez, Elizabeth (2007) How children experience fostering outcomes: Participatory research with children. *Child and Family Social Work* 12 (4), 349–359.
- Forsberg, Hannele (2003) Kriittistä näkö-

- kulmaa jäljittämässä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 7–15.
- Franzén, Eva & Vinnerljung, Bo (2006) Foster children as young adults: Many motherless, fatherless or orphaned: A Swedish national cohort study. *Child and Family Social Work* 11 (3), 254–263.
- Granfelt, Riitta (2001) Onko kodittomalla koti? Teoksessa Vuokko Jarva & Pirjo Korvela (toim.) *Koti tieteidien risteyksessä*. Helsinki: Helsingin yliopiston kotitalous- ja käsityötieteiden laitos, 35–44.
- Hakovirta, Mia & Kallio, Johanna (2014) Lasten käsityksiä köyhyydestä ja köyhyyden syistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (2), 152–162.
- Hedin, Lena (2014) A sense of belonging in a changeable everyday life- a follow-up study of young people in kinship, network, and traditional foster families. *Child and Family Social Work* 19 (2), 165–173.
- Hedin, Lena & Höjer, Ingrid & Brunnberg, Elinor (2011a) Jokes and routines make everyday life a good life- on ”doing family” for young people in foster care in Sweden. *European Journal of Social Work* 15 (5), 613–628.
- Hedin, Lena & Höjer, Ingrid & Brunnberg, Elinor (2011b) Why one goes to school: what school means to young people entering foster care. *Child and Family Social Work* 16 (1), 43–51.
- Heino, Tarja & Johnson, Marianne (2010) Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa Ulla Hämäläinen & Olli Kangas (toim.) *Perhepiirissä*. Helsinki: Kela, 266–293.
- Helavirta, Susanna (2012) *Lapset hyvinvointitiedon tuottajina*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Holland, Sally & Crowley, Anne (2013) Looked-after children and their birth families: using sociology to explore changing relationships, hidden histories and nomadic childhoods. *Child and Family Social Work* 18 (1), 57–66.
- Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja (2000) Kohtalokas kolmio. Perhe, paha ja ammatillaiset. *Janus* 8 (2), 249–265.
- Hämäläinen, Kati (2012) Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja numero D 56. Helsinki: Väestöliitto.
- Hämäläinen, Kati, Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna (2014) Sensitiiviset perheaiheet haastattelututkimuksessa—Eettiset haasteet, perhesalaisuudet ja intervention mahdollisuus. *Janus* 22 (1), 53–68.
- Hämäläinen, Kati, Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna (2011) Studying sensitive and contradictory family situations – considerations from three family studies. *Journal of Comparative Social Work* 6 (1).
- Hämäläinen, Kati & Rautio, Susanna (2013) Participants’ home as an interview context when studying sensitive family issues. *Journal of Comparative Social Work* 8 (1), 1–30.
- Kallinen, Kati; Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna (2015) Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. Tallinna: United Press Global.
- Katja, Kati & Ristikari, Tiina & Paananen, Reija & Heino, Tarja & Gissler, Mika (2014) Hyvinvointiongelmien ylisukupolviset jatkumat kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten elämässä. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (1), 38–54.
- Koisti-Auer, Anna-Liisa (2008) *Sukulaissijaisvanhemmuuden profiili*. Tutkimuksia 1. Helsinki: Pesäpuu ry.
- Kosonen, Marjut (2001) *Foster children’s sibling relationships in middle childhood*. PhD Thesis. University of Glasgow: Department of Social Policy and Social Work.
- Laitinen, Merja (2004) *Häväistyt ruumiit ja rikotut mielet*. Tutkimus lapsina läheisuh-teissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä. Tampere: Vastapaino.
- Landsman, Miriam J. & Boel-Studt, Shamra (2010) Fostering families’ and children’s right to family connections. *Child welfare* 90 (4), 19–40.
- Lastensuojelulaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Luettu 21.10.2016.
- López, Mónica & Del Valle, Jorge F & Montserrat, Carme & Bravo, Amaia (2013) Factors associated with family reunification for children in foster care. *Child and Family Social Work* 18 (2), 226–236.
- Mason, Jennifer & Tipper, Becky (2008) Being related: How children define and create

- kinship. *Childhood* 15 (4), 441–460.
- Munro, Eileen (2001) Empowering looked-after children. *Child and Family Social Work* 6 (2), 129–137.
- Pölkki, Pirjo (2004) Lastensuojelun tutkimus- ja kehittämistoiminta. Teoksessa Annamaija Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) *Lastensuojelu tänään*. Helsinki: Tammi, 270–319.
- Pösö, Tarja (2010) Havaintoja suomalaisen lastensuojelun institutionaalista rajasta. *Janus* 18 (4), 324–336.
- Pösö, Tarja (2004) Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. *Tutkimuksia* 133. Helsinki: Stakes.
- Punch, Samantha (2002) Research with children. The same or different from research with adults? *Childhood* 9 (3), 321–341.
- Rautio, Paula (2004) ”Kyllä se varmaan silleen välittää.” Kiintymyssuhdehaastattelu välineenä sijoitetun lapsen kuulemisessa. *Lisensiaatintyö. Pelastakaa Lapset julkaisusarja 2*. Helsinki: Pelastakaa lapset 2004.
- Ritala-Koskinen, Aino (2003) (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 121–139.
- Saastamoinen, Kati (2010) Lapsen asema sijaishuollossa. *Käsikirja arjen toimintaan*. Helsinki: Edita.
- Saarikallio-Torp, Miia & Heino, Tarja & Hiilamo, Heikki & Hytti, Helka & Rajavaara, Marketta (2010) Lapset huostassa, vanhemmat ahdingossa – Havaintoja huostaanotettujen ja sijoitettujen lasten vanhempien toimeentulosta ja työmarkkina-asemasta. Teoksessa Ulla Hämäläinen & Olli Kangas (toim.) *Perhepiirissä. Kelan tutkimuksia*, 236–266.
- Sallnäs, Maria & Vinnerljung, Bo & Westermark, Pia Kyhle (2004) Breakdown of teenage placements in Swedish foster and residential care. *Child and Family Social Work* 9 (2), 141–152.
- Sands, Roberta G. & Goldberg-Glen, Robin S. & Heayong, Shin (2009) The voices of grandchildren of grandparent caregivers: A strength-resilience perspective. *Child Welfare* 88 (2), 25–45.
- Scott, Jacqueline (2000) Children as respondents: The challenge for quantitative methods. Teoksessa Pia Christensen & Alison James (toim.) *Research with children. Perspectives and practices*. London & New York: Falmer Press, 98–119.
- Smart, Carol (2011) Relationality and socio-cultural theories of family life. Teoksessa Riitta Jallinoja & Eric D. Widmer (toim.) *Families and kinship in Contemporary Europe. Rules and practices of relatedness*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 13–28.
- Smart, Carol (2007) *Personal life. New directions in sociological thinking*. Cambridge & Malden: Polity Press.
- Smart, Carol (2002) From children’s shoes to children’s voices. *Family Court Review* 40 (3), 307–319.
- Terling-Watt, Toni (2001) Permanency in kinship care: An exploration of disruption rates and factors associated with placement disruption. *Children and Youth Services Review* 23 (2), 111–126.
- Thoburn, June (2007) Out-of-home care for the abused or neglected child: A review of the knowledge base for planning and practice. Teoksessa Kate Wilson & Adrian James (toim.) *The child protection handbook*. Edinburgh, London, New York, Oxford, Philadelphia, St. Louis, Sydney, Toronto: Elsevier, 494–515.
- Titscher, Stefan & Meyer, Michael & Wodak, Ruth & Vetter, Eva (2007) *Methods of text and discourse analysis*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Valkonen, Leena (1995) Kuka on minun vanhempani? Perhehoitotuorten vanhempi-suhteet. *Tutkimuksia* 52. Helsinki: Stakes.
- Viittala, Kaisu (2001) ”Kyllä se tommosellaki lapsella on kovempi urakka”. Sikiöaikana alkoholille altistuneiden huostaanotettujen lasten elämäntilanne, riskiprosessit ja suojaavat prosessit. *Jyväskylän tutkimus in education, psychology and social research* 180. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Vilkko, Anni (2000) Riittävästi koti. *Janus* 8 (3), 213–230.
- Väyrynen, Sanna (2007) *Usvametsän neidot*. Acta Universitatis Lapponiensis 118. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Whiting, Jason B. (2000) The view from down here: Foster children’s stories. *Child and Youth Care Forum* 29 (2), 79–94.